

Правда потрібна завжди (сімя і побут
80-х і на початку 90-х років в Україні).

Координатор проекту:
вчитель історії
Жагаріна Ольга Олександрівна.

вул. Грушевського 81
e-mail: nvk-12@mail.ru
м. Рівне, Україна
33023

Вступ

СРСР – це країна, яка перестала існувати ще за довго до нашого народження, але наслідки особливостей правління, звичаї, традиції, моральні цінності ми можемо спостерігати і дотепер. Подекуди в пам'яті наших родичів за сімейними розмовами з'являються спогади про ті часи і нам, як сучасному поколінню незалежної України, важко уявити повну картину того часу і, відповідно, зрозуміти такі процеси суспільства сьогодні як декомунізація. Даний проект дає нам змогу ще раз поспілкуватися зі своїми близькими, детально прояснивши парадокси СРСР.

Нашою головною метою є виявлення невідповідностей і «білих» плям у історії того часу. Готуючи інтерв'ю ми самі себе запитували чи ненайголовніше запитання «Чому люди почувалися щасливими, хоча жили у бідності і несправедливості?». Важко повірити в такий глобальний і великий переворот у поглядах людей сьогодні, враховуючи їх досвід життя в Радянському Союзі. Тому, цей проект нас дуже зацікавив.

Тема «Сім'я і побут», на наш погляд, найяскравіше може виявити справжню парадоксальність і сутність комуністичного тоталітарного режиму. Звичайно, вивчаючи в школі період існування даної держави, ми говоримо про дати та найголовніші події, а тему дефіциту, суспільних відносин, дозвілля, впринципі майже не обговорюємо, хоча це є не менш важливим.

Для опитування ми обрали найближчих родичів одного з учасників проекту, мотивуючи це тим, що все ж таки, тема сім'ї і побуту у спілкуванні з ними може бути максимально розкрита. Враховуючи те, що вже деякі сімейні історії ми чули, інтерв'юер часто спонукав запитаннями до їх розповіді.

Обираючи родичів, ми розраховували на максимальну відвертість і розслабленість проведення інтерв'ю, але вже під час нього інтерв'юер зіткнувся з деякими проблемами. Це було не очікувано, адже при попередній розмові перед інтерв'ю, ознайомленні з темою і методом усної історії практично не було закритості і хвилювання з боку резидента. Така розмова частково навіть записувалась і транскриптувалась з першим резидентом Скібінською Людмилою. Але не зважаючи на деякі негаразди, ми досягли своєї цілі опитування.

Так як і в резидента і в інтерв'юера це був перший досвід серйозного інтерв'ю, і той і інший допускали помилок у спілкуванні. Ми припускаємо, що це було спричинено надмірним хвилюванням. Опитуючи маму і бабусю, ми не очікували такої реакції на розповідь про своє життя, адже в колі сім'ї ці історії розказуються більш відкрито. Збентеження також у нас викликали жарти «за кадром» приводу розповіді конфіденційної інформації, відвертого засудження режиму і можливого ув'язнення.

Опираючись на відверто шокуючий матеріал, отриманого у ході інтерв'ю, можна впевнено сказати, що радянське суспільство було приречене на неуспішне існування. Життя без обмежень фактично мали тільки партійці, тобто члени комуністичної партії. Прості ж люди, у нашому випадку лікарі, виживали тільки за рахунок блату і найстрашніше те, що це вважалось нормою їхнього життя.

У ході інтерв'ю ми отримали дійсно важливі факти про Радянський Союз. Головним парадоксом було те, що звичайні люди жили вкрай бідно, але сприймали це як нормальне явище. Закритість кордонів СРСР дозволяла владі дійсно не обмежувати себе і свої повноваження, застосовуючи активну пропаганду. В суспільстві на той момент створилось викривлене бачення людських цінностей, наприклад, найбільшою насолодою було отримання якогось одягу чи побутової речі, грамоти від партії СРСР, вступ до комсомолу чи піонерів. І будь-яке відхилення від стандарту радянської людини засуджувалося насамперед суспільством. Це, звичайно, суттєве приземлення людських бажань, знову ж таки за допомогою пропаганди комуністичного режиму.

Так само люди демонстрували необмеження свого волевиявлення, але насправді були дуже заковані. Це можна стверджувати, беручи до уваги тільки один факт, що кар'єрною драбиною могли іти тільки ті, хто був членом партії. Так само, не можна було показувати своє невдоволення, засудження, віросповідання та ідивідуальність. Сьогодні таке взагалі не припустимо у розвинутому суспільстві.

Ще один парадокс в тому, що цінність людського життя в цій країні також була втрачена. Головною метою Радянського Союзу не було створення комфортних умов для життя і розвитку суспільства, а доведення, що планова економіка, комуністичний лад і тоталітарний режим мають переваги над демократичним суспільством і ринковою економікою. Громадянин вважався скоріше не особистістю, а одиницею великої спілки і для того, щоб ця громада була в спільності і нею легше було керувати, всі одиниці мали бути абсолютно однаковими. Це спричиняло великий дискомфорт, але ніхто не знав як може бути по-іншому. Дезінформація справді робила свою справу, а саме узагальнення кожного до певного стандарту. Ціла нація відчувала ейфорію від того, що зібрали певну кількість цукрових буряків, чи видобули декілька тонн чорних руд. Звичайно, нічого поганого в гордості до своєї держави немає, але ж дані факти були в більшості випадків були неправдиві.

За 70 років тоталітарного комуністичного режиму, вже у постсоціалістичних країнах, сформувались певні моральні устрої і цінності, які дещо заважають розвитку суспільства. Процес декомунізації на сьогодні дуже важливий і чим швидше ми спільними зусиллями, насамперед в собі і в своїх поглядах, викорінемо «радянську людину», тим швидше буде розвиватися здорове, прозоре, без парадоксів суспільство.

Історію потрібно знати, пам'ятати, поважати і вчасно залишати в минулому те, що заважає рухатись далі.

Попередня розмова

Транскрибована попередня розмова з Скібінською Людмилою Васидівною

Виходячи з того, що респондент часто посилається на інформацію, сказану під час цієї розмови, ми вважаємо доцільно використати її транскрибовану копію у нашій роботі, з

дозволу респондента.

Інтерв'ю з: Скібінською Людмилою Василівною

Адреса: Україна, Рівне, вул.Залізнична, 18а

Проект: Україна, Рівненська область, м.Рівне

Інтерв'юер: Труш Олександра

Транскрипція: Труш Олександра

Вид інтерв'ю: аудіоінтерв'ю

Місце проведення: будинок респондента

Дата проведення: 16.10.2016

Присутні: тет-а-тет

(Труш Олександра) Декілька слів про свята...

(Скібінська Людмила): Релігійні свята ми не святкували, бо вони були заборонені. Може тільки десь по селах таємно собі святкували люди Пасху, Різдво Христове та інші. Ми святкували інші, радянські свята: Перше травня і День великої жовтневої соціалстичної революції 7 листопада. Відбувались паради. Демонстрації. На них ішли всі учні шкіл, студенти, організації, несли прапори, плакати, портрети керівників держави обов'язково, вигукували різні гасла. Потім розходилися по домівках і там святкували, як сьогодні Новий Рік, до речі, це ми теж тоді святкували, накривався стіл, готувалися різні страви.

(Т.О.): А за суботники?

(С.Л.): Ну.. ходили на суботники, особливо навесні. Взагалі в основному вони були восени та навесні.Кожна організація мала свою ділянку і всі гуртом прибирали вулиці, парки, згрібали і виносили листя, фарбували паркани і дерева. Завжди до дня народження Леніна був Всесоюзний суботник, знову ж таки, все прибирали, замітали, вивозили сміття, підбілювали бордюри.. от таке було..

(Т.О.): Розкажи дещо за подорожі.

(С.Л.): Ну, подорожували ми тільки в межах Союзу. Були санаторії і просто бази відпочинку. В санаторіях ми не відпочивали, бо було важко дістати путівки через профсоюзи, а їздили самі. В дитинстві батьки мене возили до тітки в Туапсе, Краснодарський край, узбережжя Чорного моря, в місцевих піонерських таборах тут була. А вже більше я побачила світ як вийшла заміж. З чоловіком їздили і в Одесу, і в Крим, і в Сочі. Майже щорік їздили переважно автомобілем, жили в наметах. А, як були студентами, завжди їздили в Карпати.

(Т.О.): Чи можливо було поїхати закордон?

(С.Л.): Ні, звичайно ні! Ніяких поїздок! Закордон могло виїхати тільки партійне керівництво. Але от мій батько, наприклад, їздив в Голандію, бо він працював зоотехніком, в управлінні керував зоотехнічною службою. Він їхав з делегацією і привозили вони сім'яних бичків і свиней для того, щоб потім розводити їх на території Радянського Союзу. Але я не знаю як це вже так дозволили йому вирватися (*сіметься*)

(Т.О.): Розкажи дещо за дозвілля, будь ласка.

(С.Л.): Вже як почали працювати, та й школярами і студентами обов'язково активно брали участь в художній самодіяльності, співали в народному хорі в лікарні. Заходи були в основному з нагоди великих радянських свят. Організовувалися великі концерти, де всі співали, танцювали, декламували поезію...

(Т.О.): Розкажи, юудь ласка, про дефіцит.

(С.Л.): Біднота була... В чому ми там ходили? Самі собі щось шили, перешивали, іноді завозились товари із Польщі. Дефіцит продуктів також був. За ковбасою потрібно було в чергах стояти, за маслом. Завжди скрізь були черги в магазинах. Я скільки в школу ходила, то пам'ятаю, що мене посилав батьком в магазин і я стояла в тих чергах за тою «варьонкою» ...(*зміна запису*)

Тайм- код: 4 хв 15с

(Т.О.): Чи відчували ви вплив пропаганди?

(С.Л.): Дуже сильно давили... Жили, як кажуть, за залізною завісою. Все казали, що на заході погано, в Америці погано. І я собі завжди думала : «Невже ті люди не розуміють, що треба от так жити як ми?(сміється) А не як вони, погано? У нас всі рівні, всі однакові, все спільне... а виявляється, що партійці жили своїм життям, а народ простий – своїм».

(Т.О.): Ти думала ти коли-небудь, що Радянський Союз розпадеться?

(С.Л.): Ні!(категорично). Я навіть не уявляла. А от такі були люди, що чекали на незалежність України, і знали що буде, і боролися ще в ті часи, і сиділи по таборах. Але від нас все це приховували і такого ми нічого не знали.

(Т.О.): Як на тебе вплинула звістка про розпад СРСР?

(С.Л.): З початку 1990року це вже можливо було передбачити. Здається в 90 чи 91році влітку почався заколот проти Горбачьова в Москві. Він на той момент перебував на відпочинку в Криму а в Москві починалися такі події. Звичайно, коли Союз почав ррозвалюватися, стало очевидно, що потрібно робити незалежну державу.

Тайм-код: 3хв 43с

Транскрибоване інтерв'ю №1

Інтерв'ю з: Скібінська Людмила Василівна

Адреса: Україна, Рівне, вул.Залізнична, 18а

Проект: Україна, Рівненська область, м.Корець

Інтерв'юер: Труш Олександра

Транскрипція: Ваврик Анастасія

Вид інтерв'ю: аудіоінтерв'ю

Місце проведення: будинок респондента

Дата проведення: 29.10.2016

Присутні: Труш Інна (дочка респондента)

(С.Л.): Скібінська(незрозуміло) Людмила Василівна, 1956 р.н. – бабуся Саши.

(Т.О.): Розкажи, будь ласка, який період твого життя припадає на 80-ті роки?

(С.Л.): У 80-ому році я закінчила інтернатуру по спеціальності лікаря – терапевта і приступила до роботи. На роботу їздили по направленню інституту, або за місцем проживання і місцем роботи чоловіка. То дідусь – мій чоловік працював вже у Корці в районному центрі і відповідно я теж поїхала туди на роботу. У нас була маленька донька, яка поки ми закінчували навчання жила у моєї мами. Потім ми, коли отримали кімнату в гуртожитку в Корці, забрали її – трьохрічну дівчинку – Сашину маму. Нам дали місце в садочку і вона туди ходила. Працювали ми на півтори ставки, тому що лікарів не вистачало. Це ми працювали з 9 ранку до 7 вечора і в суботу до 3. Мали один вихідний день. *(зadzвонив телефон, переривання запису узв'язку з приватною телефонною розмовою)*

Тайм-код: 1 хв 29с

(Т.О.): Давай продовжимо з того, як ви переїхали до Корця.

(С.Л.): Ну дали нам кімнату в гуртожитку, приміщення було старе ще від польських часів. Бігали щури по кімнаті. Топили вугіллям. Не було ніяких зручностей : туалет на дворі, митись ходили в загальну баню, або їздили в Рівне до баби Валі щосуботи і мились у вані...

(Т.О.): Ужас ...

(С.Л.): Прання возили теж до баби сюди. В садок Інну (дочку) влаштувала по блату, бо так місць не було. Була у мене знайома медсестра і через неї взяли дитину у садок. В магазинах продукти були, достатньо молока, кефіру, яйця, а м'ясо було вже більш дефіцитне, але так як ми лікарі, то могли взяти знову ж таки по блату з прилавку або напрямку з колгоспу. Якщо ми когось там лікували, то можна було купити, чи так давали кг 1-2, або качку, курку, гуску. М'яса у нас було достатньо. І взагалі з продуктами ми не страдали, бо крім того ще батьки мого чоловіка жили у селі та вели господарство. Ми натомість мали їздити на вихідні і допомагати їм у сільськогосподарських роботах, не дивлячись а те, що ми лікарі.

(Т.О.): Хочу повернутись до сім'ї, відносин. Як у вас складались стосунки? Як проводили разом час, дозвілля?

(С.Л.): Ми були молоді, любили один одного, мали дитинку. В один вихідний – неділю, ми часто виїжджали на річку, на ставок, на рибалку, по гриби, завжди нам було весело проводити час з компанією інших молодих лікарів. Молодість проходила весело. Всі такі свята як наприклад зустріч Нового року – всі збирались у компанії, зустрічались у когось одного, святкували Новий рік, ходили до ялинки. Потім народилась у нас друга донька, я була у декретній відпустці півтора року на той час дозволялось брати таку відпустку.

(Т.О.): А скільки часу сиділа у відпустці з мамою?

(С.Л.): З мамою не сиділа зовсім, бо родила її ще студенткою. Побула з нею місяць і залишила своїй мамі. Ніяких умов у інституті, щоб тримати дитину не було, я жила у гуртожитку. Ще вчилася два роки, а вона жила то в одній бабусі, то в другій. Аж в 3 роки ми забрали її в Корець в садочок. А з Юльою (друга донька) вже було легше, бо було 1,5 роки декрету. Я їх відсиділа, віддала в садочок і вийшла на роботу. Тоді я поїхала в Київ на курси по кардіології і вже вийшла на роботу кардіологом. Потім підросли діти, десь у 87 році діда запросили у обласний центр працювати урологом. Він переїхав, жив у баби (моєї мами) і забрав з собою Юлю, а старша – Інна ще жила зі мною в Корці, бо ходила вже у перший клас. Ми чекали, щоб мені знайти роботу і хотіли купити житло, бо отримати квартиру було дуже й дуже нереально. Жило ми купили лише завдяки батькам, наші батьки скинулись і купили нам півхати.

(Т.О.): Зрозуміло.

(С.Л.): Це вже був кінець 80-х років і діло йшло до незалежності.

(Т.О.): Хотілось би більше дізнатись про моду, одяг. Так як ти була молодою ти маєш пам'ятати, що було модно, що носили?

(С.Л.): Коли я була студенткою, то було модне міні. Коротенькі спіднички і платтячка носили. В основному одяг шили, бо купити щось було важкувато. А як вже була на роботі, то

пішла мода на міді. Такого короткого вже не було модно носити. Тоді й появились перші брюки, джинси, вельветові штани – називались «штрукси», їх можна було виміняти у магазині на сільськогосподарські продукти – на яйця. «От давай 100 яєць і купи собі джинси» (сміється)

(Т.О.): Жах...

(С.Л.): Ну... Потім якийсь товар можна було купити по селах, бо на сільські коопторгії була така ж сама рознарядка одягу як і на міста і маленькі містечка. Але в селі хто його купував? То ми у вихідні ще їздили по селам і купували собі якусь курточку. Тоді появились шкіряні вироби, плащі, дубльонки. То ми їздили на Хмельницину на базари, у магазини. (сміється) На все це був дефіцит, ну але вдягались, взувались якось. Могли, так як ми лікарі, з під прилавку десь щось взяти, купити золоті сережки чи косметику якусь гарну. Оо ти питала про косметику?

(Т.О.): Так.

(С.Л.): Була косметика більше наша (Т.І.): радянська. Туш Ленінградська була. Але ще як я була студенткою, вчилась у Тернополі, там був відділ, куди поступила французька косметика «Ланкомовська». То я собі там купила першу туш, ще як була студенткою, десь вже на кінці на 6 курсі. І старалась потім цю туш діставати всіма правдами й не правдами : з під прилавку!

(Т.О.): Ну да...

(С.Л.): 20 рублів вона коштувала. Це взагалі були для нас шалені гроші, при тому, що зарплата у мене була 120 карбованців (у лікаря-початківця).

(Т.О.): Зрозуміло, дякую.

(С.Л.): (перебиває) Ну їздили ж ми на море відпочивали. Тоді теж батьки чоловіка подарували нам на весілля машину – жигуля. А тоді рідко у кого була машина! Але вони були колгоспники, вирощували свиней, телят, продавали це все і мали гроші. Купили сину машину, то ми їздили на море і ще твоя мама була маленька, брали бабу Валю, ставили палатку. Кожного року ми їздили. Були і в Затоці з обох сторін, і в Крим – палаткою їздили. Об'їздили весь Крим! В основному ми кругом їздили палаткою. З Корця потім ціла компанія машин збиралась і їхали на море. Так ми відпочивали. Закордон звичайно ні ні, ніхто навіть і думки про таке не допуслав.

(Т.О.): А путівки можливо якісь видавали?

(С.Л.): Видавали у профспілках путівки на оздоровлення. Але нам молодим було нереально її отримати, видавали більш старшим, заслуженим, хто довше працював, хворим і теж по благу. Тяжко було взяти путівку наприклад у сфері медицини, може в інших галузях – промислових. У них було більше баз, більше санаторіїв, то вони могли. А ми ж я кажу, їздили оздоровлюватись своїм ходом (посміхається).

(Т.О.): Я вже питала у минулому інтерв'ю про те, як почав розвалюватись радянський союз? Твої враження? Можливо почуття?

(С.Л.): (зітхає) Вже важко пригадати як це все було. Воно колихалося десь в столицях, а у до нас на периферії це звичайно слабо доходило, хоча на західній Україні націоналістичні погляди більш виражені. Люди ще берегли пам'ять про все, про націоналістів і про ООН, і про бандерівців знали, хто що до чого і що таке радянський союз. Нас уже не потрібно було агітувати, усі хто тут жив у них було в крові бажання незалежності та самостійності. Але таке було життя, що наприклад мої батьки були членами партії. Але відразу після путчі, що був у Москві і після розвалу радянського союзу, вони вийшли із партії, і батько і мати. Тоді для того, щоб просуватись по службовій драбині потрібно було бути членом партії, бо інакше нічого не будеш мати. От дід Саша – чоловік мій добре вчився – на золоту медаль, але ледве-ледве дали золоту медаль, бо його батько не був членом партії.

(задумалась) Що ще тобі розповісти? (маленька пауза) А ну звичайно раді були, думали все зміниться, буде краще. А воно не так сталося як гадалось (посміхається). Викоринити це все, «советскость» важко. Бо за 70 років так уже втолкачили у голову, що трудно тепер.

(Т.О.): Ну зараз йдуть актуальні процеси декомунізації. Ну що ж, дякую. Можливо, ти хочеш ще щось сказати? Взагалі враження про радянський союз як про країну?

(С.Л.): Ну не можна сказати, що вже все так було погано. Жили як жили. Як почалась незалежність, то ще гірше стали жити. Грошей не було, товарів не було, жили на купони. Всі зв'язки почали рватись. Так що... Все дитинство і молодість пройшли в ті роки, важко сказати, що було дуже погано. Ми жили і раділи життю як могли. Звичайно зараз вже не такі можливості і перспективи у наших дітей і внуків, які були у нас. Але ми жили й старалися і працювали...

(Т.О.): Дякую тобі за інтерв'ю!

Тайм-код: 12хв 25с

Транскрибоване інтерв'ю №2

Інтерв'ю з: Труш Інною Олександрівною
Адреса: Україна, Рівне, вул. Гайдамацька, 9/33
Проект: Україна, Рівненська область, м. Корець
Інтерв'юер: Труш Олександра
Транскрипція: Ваврик Анастасія
Вид інтерв'ю: аудіоінтерв'ю
Місце проведення: квартира респондента
Дата проведення: 29.10.2016
Присутні: тет-а-тет

Труш Олександра (Т.О.): Представся.

Труш Інна(Т.І.): Труш Інна Олександрівна, 1978 р.н.

(Т.О.): Розкажи, будь ласка, своє найяскравіше враження з дитинства.

(Т.І.): Мені пригадується як я йшла у перший клас. Це був 1985 рік. У місті Корці (Т.І.): це районний центр Рівненської області, там ми тоді проживали. Я йшла у шкільній формі – коричневе плаття з білим комірцем, з білими манжетами і нейлоновий білий фартух. Тоді були фартухи гіпюрові, а у мене був одної нейлоновий. Я пам'ятаю як я розказувала вірш і всі мені аплодували.*(радісна)*

(Т.О.): Саме твоє дитинство припадає на 80-90 роки, розкажи, будь ласка, трішки про одяг, про моду, в що було модно одягатись?

(Т.І.): Я так думаю, що моди як такої не було. Кожен одягався в те, що мав тому, що був дуже великий дефіцит одягу. Вже наприкінці 80-х – початок 90-х, тоді почались поїздки закордон. Батьки їздили в Югославію і Польщу і звідти привозили одяг. Мені дуже запам'яталось, *(з посмішкою)* коли мені привезли джинсову спідничку з Югославії і її модно було вишивати нитками різнокольоровими вручну. Я також це робила, *(радісно)* вишивала різні квадратики, сердечка і була на той час модною. Також були модні «лосіни» різнокольорові: яскраво фіолетові, яскраво зелені, яскраво голубі. До них одягали кросівки. І вже коли ми їздили в Польщу, то привозили звідти світера – *(з усмішкою)* «бойзи». Вони були теж дуже модними до яскравих кольорових легінсів.

(Т.О.): Я знаю історію про «бойза» одного дня, розкажи, будь ласка.

(Т.І.): *(посміхається пригадуючи)* Була одна така історія: «бойз» як правило купувався великого розміру. У нас в сім'ї його носили я і мій тато. *(радісно)* І ось одного ранку я встала до школи (шкільної чіткої форми тоді вже не було, тому що йшла перебудова і ще ніхто не знав що буде далі, через це форма не вимагалась і всі ходили хто в чому забажає). Тому я встала і вирішила одягнути «бойза» з лосінами і піти у ньому до школи. А тато мій встав і питає у моєї мами: «А де це «бойз»?». Мама йому відповіла, що вже Інна його одягнула і пішла в ньому до школи. Ось так вийшло і дід сказав «Хто раніше встав, той і «бойз» одягнув». Ну ось така вийшла історія.

(Т.О.): Дуже цікава історія! Розкажи, будь ласка, за своє дозвілля! Я знаю влітку ти їздила у село, можливо розповіси які у вас там були заходи, як ви розважались?

(Т.І.): Ну в селі ми більше працювали, бо треба було допомагати діду й бабі. В селі нічого так і не змінилось – люди як працювали так і до сих пір важко працюють, тому ми їздили туди, щоб їм допомагати. Але ми дуже любили проводити канікули в селі! Так як у нас не було нових модних технічних приладів ми більшість часу проводили на вулиці, граючи в різні ігри. Це були і «доганялки», і хованки, і слова, стрибали у резинки. Постійно, практично цілодобово перебували на вулиці.

Ну я не можу сказати, що ми ціле літо було в селі, тому що кожного року тато нас возив на море. Найчастіше ми їздили на південний берег України (Одеська, Херсонська область і на

Азовське море у Генічівську).

Крім того раніше давали путівки в літні табори. Я там теж була. *(наголошує)* В таборах все було за правилами радянського союзу: ми всі були піонерами, в галстуках, у формах. Як і зараз у таборах були загони, різні змагання і заходи, тобто там було дійсно цікаво.

(Т.О.): А розкажи ще більше за свою юність, за подруг, які між вами були стосунки?

(Т.І.): З подругами ми теж проводили багато часу спілкуючись. І у нас, *(іронічно усміхається)* так як був дуже великий дефіцит у одязі, було популярно міняти одягом. Були модні такі стрейчеві брюки, вони називались резинки. І от у мене є такий яскравий спогад: у моєї подруги вже були такі брюки, а у мене ще ні, і в неї вони вже були заношені, затерті і все рівно я в неї їх брала і одягала.

Ми будували різні «халабуди», *(радісно)* там грали в якісь піратські ігри, закопували скельця під землю і потім спостерігали, що там під ними відбувається. Ну тобто було багато різних дитячих ігор.

(Т.О.): Дякую, а давай ще повернемося до життя в Корці. Як ти ходила в дитсадок? Які у тебе є спогади з того часу?

(Т.І.): Так, є у мене такий спогад, коли знову ж таки був дефіцит у всьому вихователі зранку займали чергу за дефіцитними продуктами. І коли вже підходила їхня черга забирати вони були змушені відпрошуватись з роботи. Я на той час одна з групи уміла читати. Так от коли вихователі йшли відмічатись і забирати потрібні речі, мене садили посеред групи на стільчик і я читала дітям казки. І до речі всі мене дуже уважно слухали.

А ось коли я вже піросла і ходила до школи, розповім більше про тему дефіциту, у мене народилась сестричка. Вона була дуже квола і хворіла часто. Тоді мене відповідно відсиляли до магазину, де також були на той час великі черги. І ось я йшла до магазину, *(розтягнуто)* тоді ще не було об'їзної, вздовж траси Київ-Чоп, щоб купити молока, кефіру, сметани. Ці продукти були в скляних пляшках, накриті жерстяними кришками. Дуже часто люди мене пропускали, бо вже знали мене маленьку. І в такі дні, коли потрібно було допомагати мамі мені доводилось пропускати школу.

(Т.О.): Мені дуже цікаво дізнатись про те, чи дозволялось тоді у школах фарбувати вії, нігті? Зараз у наших школах до цього ставляться лояльно,яке відношення було в ті часи?

(Т.І.): *(докірливо)* Індивідуальність у школах ніяк не віталась. Всі повинні були бути однаково одягнені, тобто форма і фартух (у будень день це мав бути чорний, а у святковий – білий). Комірці і манжети теж завжди повинні були бути білими *(наголошує)*. А оскільки вони пришивались вручну і дуже часто забруднювались, то інколи доводилось навіть два рази в тиждень їх відпорювати, прати і вручну назад пришивати. Це було дуже складно, але разом з тим і зручно, оскільки не доводилось думати у що одягнути дитину до школи.

(Т.О.): Так, це актуальне питання і досі. І з урахуванням дефіциту – це хороший вихід. Ще ти можеш розказати про те, як на свята ви робили зачіски?

(Т.І.): На свята було модно крутити на плойку волосся, начісували високі чолки, лакували їх. Ну от і на свято можна було вже трішки підфарбувати очі, намалювати стрілочки. Але це вже було у старшому віці. Але я пам'ятаю, що тато не дозволяв мені взагалі до 11 класу у школі фарбуватись, навіть пробити вуха.

(Т.О.): А які у вас були відносини в сім'ї з дитинства? Що ти пам'ятаєш?

(Т.І.): Батьки багато працювали...*(коротка пауза)* Працювали багато тому, що як і зараз зарплати були дуже маленькі. *(нідкреслює)* А у дітей було менше можливостей відвідувати якісь позашкільні заняття. Їх не було так багато як у сучасних дітей. А якщо і можна було відвідувати, то потрібно було добиратись дуже великий період часу, оскільки були проблеми з транспортом. Я пам'ятаю, коли ми жили у Корці мені доводилось ходити на другий кінець міста у музичну школу. А коли ми вже переїхали до Рівного, то мені доводилось добиратись на танці двома транспортами і це часто займало майже півдня. Я ходила у другу зміну до школи, а зранку у мене були танці. Практично не успівала виконувати домашні завдання,

через це довелося покинути цей гурток.

Також був такий випадок, коли мама працювала у дві зміни, а тато теж завжди був на роботі, на чергуваннях, *(посміхається дивуючись)* тато забувся забрати мене із дитсадка. *(радісно)* Мама прийшла додому, а він вже відпочиває. Вона й питає у нього, де Інна? Він сказав, що забувся мене забрати. Ну і моя мама мусила йти по мене до садочку. Але вихователі були настільки відповідальні, що вже закривши групу, садочок, вихователька взяла мене за руку і вела додому.

(Т.О.): Теж цікава ситуація. А що про засоби гігієни? Яка у вас була тоді косметика, чи вистачало цього?

(Т.І.): Все було дуже примітивне. Наприклад, пасти зубної не було, а був зубний порошок (це я дуже добре пам'ятаю). Мило було господарське звичайне і дитяче, те яким ми милися. З шампунями і з туалетним папером були теж великі проблеми. Крім того, я хочу сказати, що коли ми проживали у Корці у нас не було санвузла в приміщенні. Він був на вулиці. Тобто умови були дуже складні.

(Т.О.): Також я знаю за талонну систему. Вам видавали їх на мило?

(Т.І.): *(доповнює)*...шкарпетки. Так, так, було таке. А косметика з'явилась лише пізніше – маркована «Рубіроус». На початку була лише суха туш, на яку потрібно було поплювати і таким чином фарбувати вій *(іронічно посміхається)*. У моді була яскраво червона помада, яскраво рожева, голубі тіні.

(Т.О.): Хочу повернутись до дозвілля. Як ви могли дізнаватись інформацію? Які фільми дивились?

(Т.І.): *(задумалась)* Інформацію тоді не можна було дізнатись так широко, як це можливо сьогодні, за допомогою реклами. Потрібно було йти безпосередньо йти до кінотеатру, там дивитись афішу. Один фільм крутився багаторазово і всі ходили на нього, через те, що просто не було більше що подивитись. Ми менше дивились телевизор, ніж зараз. Коли по телевизору йшли такі передачі як «Пісня року», пам'ятаю моя мама любила її дивитись, всі повинні були сидіти тихо, тому що це все записувалося на магнітофон і потім за нагоди включали цю касету з піснями, коли прибирали, готували їсти. По телевизору було мало розважальних програм. В основному йшли новини. Мало показували фільми і люди проводили більше часу у спілкуванні.

На перервах у школі ми теж активно проводили свій час, граючи у ігри, бо у нас не було цих гаджетів, *(посміхається)* ще раз повторюся.

(Т.О.): Да..

(Т.І.): *(пригадує з радістю)* Писали один одному записки...Що зараз не роблять, тому що можна написати повідомлення. Таким чином спілкувались.

(Т.О.): Ще давай повернемося до 1991 року, до розпаду Радянського союзу. Якими були твої дитячі враження? Чи пам'ятаєш щось про той час коли розпався союз? Як до цього ставились люди? Як до цього ставилась ти?

(Т.І.): Я дуже добре згадую день, коли проголосили, що Радянський союз розпався. Я тоді була у селі в бабусі і дідуся. Телевізор був практично ввімкнений цілодобово, *(підкреслює)* ніхто не перемикав каналу, де мали показати результати переговорів. І в той момент, коли вже проголосили про розпад союзу, мій дідусь сказав : «Нарешті!», він виглядав дуже задоволеним. Але я цього не розуміла. *(пригнічено і трішки гнівно)* Я не могла зрозуміти, що відбувається, тому що тоді про це не говорили, не обговорювали, усі мовчали, а дітям тим більше ніхто нічого не розказував...Це було у серпні 1991р.

Але вже у грудні цього ж року, *(наголошено)* коли був перший Всеукраїнський референдум, я добре пам'ятаю як ми з батьками ходили на вибори і голосували за незалежність України. Погода була дощова, відсоток явки людей був дуже високим і дуже багато людей проголосувало за незалежну Україну. Цей день я вже пам'ятаю, а про період із серпня по грудень, про незалежність мені дещо розказували батьки, у школі. І тоді мої погляди помінялись, *(голосніше)* бо спочатку це здавалось мені дивним, страшним, незрозумілим, я

не сприймала того, що може бути розпад радянського союзу. Хоча тоді я навчалась у 8 класі я дізналась більше і зрозуміла про незалежність, незалежну державу.

Тоді появився більший доступ до інформації, ми могли читати і дізнаватись більше про нашу історію, якимось проявляти свою індивідуальність. Це тому, що вже не було такого, що всі жовтенята чи всі піонери (*з легким докором*), ми почали жити по-іншому і зовсім по-новому.

(Т.О.): А розкажи, будь ласка, за такі організації як жовтенята, піонери, комсомоли. Чи було обов'язковим у них вступати, приймати участь?

(Т.І.): Було обов'язково всім! У другому класі всіх посвячували у жовтенят. Кожен мав вивчити вірш про Леніна. Це було таке свято, як зараз наприклад посвята у першокласники чи свято букваря.

(Т.О.): А можеш процитувати уривок з цього віршу?

(Т.І.): Ну якщо зараз пригадаю... (*усміхається, радісно*) «Хлопчєня з розумними очима і чолом високим та ясним, грїє погляд постать ця... здається там єдина.. це обличчя рідне нам усім!». Так, запам'ятали на усе життя.

Потім коли ми стали піонерами у мене був однокласник, який ходив до церкви, у нього були батьки набожні, батько співав у церкві. Він відмовився категорично вступати в піонерську організацію, не носив він галстук. Я пам'ятаю, що на нього геть не силоміць одягали цей галстук, а він його зривав, підпалював... (*розтянуто, підкреслюючи*) ну і відповідно відношення до нього було негативне. Він був як біла ворона серед колективу. А так усі повинні були ... галстук мав бути щодня випрасуваний, чистий і правильно зав'язаний. (*коротка пауза, задумалась*) По суті можна сказати, що це був культ Леніна на той час, і ми служили йому як божеству.

(Т.О.): Отже яскраво чітко виражався культ вождя.

(Т.І.): Так.

(Т.О.): А взагалі, що ти можеш зараз сказати, дивлячись на своє дитинство. Чи тобі не страшно за те, що таке було? Культ вождя, дефіцит, примусові дії?

(Т.І.): (*зітхає*) Мені здається, що батьки зробили все для того, щоб ми - діти відчували це по – мінімуму : це мало обговорювалось, все що потрібно у нас було. І добре, що саме мій період дитинства припав на ці роки, адже я думаю, що якби я народилась раніше, то було б набагато складніше пережити це все. (*з полегшенням*) А оскільки ми були дітьми, то мало що розуміли і...

(Т.О.): Просто сприймали це?

(Т.І.): Просто сприймали це по – іншому. (*коротка пауза*), (*голосніше*) Адже так нам в голову вбили, що у нас наймогутніша, найкраща держава, що всі рівні, усі однакові. Навіть і думати старші люди боялись про те, що може бути інакше, що може бути краще.

(Т.О.): Ну це досить така сумна тема, можливо повернемося до чогось більш веселого. Продукти харчування, солодощі? Я знаю було дуже популярне радянське морозиво...

(Т.І.): (*перебиває*) І одне єдине воно було – «Ескімо». (*посміхається згадуючи*)

(Т.О.): І коштувало воно декілька копійок?

(Т.І.): Так, булочки були по 9 копійок, дуже смачні. Звичайна булочка без начинки.

(Т.О.): А от у фільмах про радянські часи можна побачити автомати з газованою водою. Чи справді такі були, чи можливо вони були лише в великих містах?

(Т.І.): Да ... у маленьких не було. (*коротка пауза*) Ми не знали, що таке «Пепсі», «Кола». (*докірливо, насміхаючись*) Ми не бачили такого. Коли я вже поїхала на екскурсії в Київ, то тільки там нам Хрещатику побачила, що є такі напої, ляльки «Барбі», які тоді теж були у великому дефіциті. Я якраз тоді купила одну таку і привезла для сестри. Ну а харчувались тим, що вирощували діди й баби у селі. А решту докуповували. Була ковбаса «Любительська» - з салом, (*іронічно*) варьонка з салом – дуже не смачна (*усміхається*), був чорний хліб, про молоко й сметану я вже розповідала.

(Т.О.): Дякую.

(Т.І.): Ну й звісно був традиційний салат на Новий рік – «Олів'є».

(Т.О.): «Олів'є» було таке як ми і зараз робимо за рецептом?

(Т.І.): Таке, хто міг собі дозволити то робив з курятиною, а хто ні, то на жаль, з дешевою ковбасою *(пригнічено)*.

(Т.О.): Ще одне питання, теж позитивне. Культ радянських фільмів та кінокомедій і досі між нами, багато хто говорить цитати з тих фільмів. Який фільм тобі найбільше подобався? Чи часто ви дивились такі фільми?

(Т.І.): Ми часто дивились наші фільми тому, що закордонних не транслювали, не було можливості подивитись. Подобались усі комедії: «Брильянтова рука», «Кавказька полонянка», «Пригоди Шуріка», «Москва слезам не верит». І можна сказати, що вони і у наш час є актуальними. *(підкреслює)* Ти правильно сказала, що цитати з них ми використовуємо часто у нашому житті. Вони стали крилатими висловами.

(Т.О.): Дуже дякую, за твоє інтерв'ю, воно буде дуже цінним для моєї роботи і я вдячна, що ти згодилась говорити!

(Т.І.): Дякую за спілкування!

Тайм-код: 24хв 10с

Опитувальник

Інтерв'ю №1

1. Розкажи, будь ласка, який період твого життя припадає на 80-ті роки?
2. Хочу повернутись до сім'ї, відносин. Як у вас складались стосунки? Як проводили разом час, дозвілля?
3. А скільки часу сиділа у відпустці з мамою?
4. Хотілось би більше дізнатись про моду, одяг. Так як ти була молодою ти маєш пам'ятати, що було модно, що носили?
5. А путівки можливо якісь видавали?
6. Я вже питала у минулому інтерв'ю про те, як почав розвалюватись радянський союз? Твої враження? Можливо почуття?
7. Ну зараз йдуть актуальні процеси декомунізації. Ну що ж, дякую. Можливо, ти хочеш ще щось сказати? Взагалі враження про радянський союз як про країну?

Інтерв'ю №2

1. Розкажи, будь ласка, своє найяскравіше враження з дитинства.
2. Саме твоє дитинство припадає на 80-90 роки, розкажи, будь ласка, трішки про одяг, про моду, в що було модно одягатись?
 - а. Я знаю історію про «бойза» одного дня, розкажи, будь ласка.
3. Розкажи, будь ласка, за своє дозвілля! Я знаю влітку ти їздила у село, можливо розповіси які у вас там були заходи, як ви розважались?
4. А розкажи ще більше за свою юність, за подруг, які між вами були стосунки?
5. Дякую, а давай ще повернемося до життя в Корці. Як ти ходила в дитсадок? Які у тебе є спогади з того часу?
6. Мені дуже цікаво дізнатись про те, чи дозволялось тоді у школах фарбувати вії, нігті? Зараз у наших школах до цього ставляться лояльно, яке відношення було в ті часи?
7. Ще ти можеш розказати про те, як на свята ви робили зачіски?
8. А які у вас були відносини в сім'ї з дитинства? Що ти пам'ятаєш?
9. А що про засоби гігієни? Яка у вас була тоді косметика, чи вистачало цього?
10. Також я знаю за талонну систему. Вам видавали їх на мило?
11. Хочу повернутись до дозвілля. Як ви могли дізнаватись інформацію? Які фільми дивились?
12. Ще давай повернемося до 1991 року, до розпаду Радянського союзу. Якими були твої дитячі враження? Чи пам'ятаєш щось про той час коли розпався союз? Як до цього ставились люди? Як до цього ставилась ти?
13. А розкажи, будь ласка, за такі організації як жовтенята, піонери, комсомоли. Чи було обов'язковим у них вступати, приймати участь?
14. А можеш процитувати уривок з цього віршу?
15. А взагалі, що ти можеш зараз сказати, дивлячись на своє дитинство. Чи тобі не страшно за те, що таке було? Культ вождя, дефіцит, примусові дії?
16. Продукти харчування, солодоші? Я знаю було дуже популярне радянське морозиво...
17. А от у фільмах про радянські часи можна побачити автомати з газованою водою. Чи справді такі були, чи можливо вони були лише в великих містах?
18. «Олів'є» було таке як ми і зараз робимо за рецептом?

19. Ще одне питання, теж позитивне. Культ радянських фільмів та кінокомедій і досі між нами, багато хто говорить цитати з тих фільмів. Який фільм тобі найбільше подобався? Чи часто ви дивились такі фільми?

Додаток 1

Піонерський табір
1970рік(верхне фото)
1989рік(нижне фото)

1970 рік

1984рік сім'я

1983рік дитячий садок